

HET LOFLIED OP VROUWE WIJSHEID

Serie Uit het leven gegrepen - 3 zondagen over Spreuken

Ik ben van Bazel. En vanwaar zijde gij? Ik ben er een van 13. Zo ging dat vroeger. (...) Zó goed kon ik werken, dat ik thuis moest blijven op de boerderij, ik deed het graag. (...) Ik verlang zo naar het voorjaar, ik wil zaaien en planten en alles zien groeien. Die mooie natuur en bloemen, dat komt van God, dat weten de mensen niet meer. (...) Mijnen hof en mijn kiekens, dat heb ik zo graag gedaan, het liefste wat ik deed. Ik heb zo graag gewerkt. Ik zou het nog willen.

Deze woorden komen uit het bidprentje van mijn oma, die 3 weken geleden is overleden. Ze had de gezegende leeftijd van 98 jaar. Twee weken geleden was de uitvaart. De lezing van vanochtend, uit Spreuken, klonk die zaterdag in de Heilige Philippus en Jacobus kerk in Koewacht, Zeeuws Vlaanderen, waar ze zo'n beetje haar hele leven heeft gewoond. Met deze tekst op haar uitvaart staat mijn oma in een lange rij vrouwen die zo worden herdacht, of geëerd op moederdag. Ik kan me voorstellen dat deze tekst bij velen een herinnering oproept aan een vrouw die recht wordt gedaan, of in het licht gezet zou kunnen worden met deze tekst. Een lofdicht op de deugdelijke huisvrouw, zoals de Statenvertaling deze lezing aanheft. De degelijke, hardwerkende moeder, in de weer voor haar gezin, zichzelf wegcijferend voor anderen. En dat met liefde en toewijding.

Om 5 uur 's ochtends opstaan om de dieren te voeren, zo vertelde mijn oma me (in haar ouderdom werd ze naast een harde werker ook een verhalenverteller); kinderen aankleden en eten geven om ze om 7 uur in de mis te hebben zitten. Mijn oma kocht, in economisch spannende tijden - vlak na de oorlog - inderdaad een akker en werkte - naast de zorg voor haar gezin (5 kinderen) - op het land. Ze plantte groenten en vlas, maakte van dat laatste kleding en zorgde dat het thuis warm en gezellig was. En bovenal: dit deed ze meestal in vreugde en dankbaarheid.

Ze was bekleed met kracht en glans. Ze lachte de dagen tegemoet. Tot het laatst aan toe.

(...)

Van mijn oma, van haar leven, dat wel wat weg had van dat van die 'sterke vrouw', maken we een sprongetje naar een andere vrouw. De vrouw die deze preek aan het schrijven is, nu zo'n anderhalve week geleden. Ik zit aan de keukentafel. Ongewassen. Ik draag twee verschillende sokken - 1 met gat erin - en als ik achteloos met mijn tenen wiebel, merk ik dat mijn rechtersok vastgeplakt zit aan de vloer, vanwege een half opgegeten dadel. Die diende als beloning, omdat de kinderen zo goed hun ontbijt hadden gegeten. Dat ontbijt waar ik trouwens niet bij was, omdat ik nog in bed lag na een lange avond vergaderen. Mijn man is nu de deur uit, met de kindjes, op de bakfiets naar de kinderboerderij, ondanks dat het pijpenstelen regent en hij snipverkouden is. Als iemand in ons huis een deugdelijke huisvrouw is dan is hij het.

Godzijdank is er dan Gerard Swüste, die erop wijst dat we die 'sterke vrouw, wie zal haar vinden?' dat we haar toch vooral als verpersoonlijking moeten zien van de wijsheid; van Vrouwe Wijsheid, zoals zij in het Bijbelboek spreuken wordt aangeduid. Het gaat hier niet om een vrouw in de letterlijke zin van het woord, om de huisvrouw van het jaar, of zo'n vrouw met een perfect Instagram-gezin: altijd zoete kinderen, altijd een opgeruimd huis, altijd lachend. Velen hebben geleden onder deze 'mal' van een deugdzaam vrouw. Heel terecht is er, vanuit emancipatoire perspectieven, veel kritiek op geuit. En zo moeten we haar dus ook niet zien; De vrouw in het Bijbelboek Spreuken is een beeld, zij staat symbool voor de wijsheid.

Dat scheidt ruimte, want die wijsheid is niet voorbehouden aan vrouwen, vrouwen met één, mannelijke partner, of mensen met kinderen, of mensen die in toestand zijn waarin ze werk kunnen verzetten. Deze wijsheid, Vrouwe Wijsheid, die gaat ons allemaal aan. Ook de wat smoezelige pastor die, met één teen in een dadel, probeert een overweging te schrijven.

Maar wat voor een wijsheid is dat dan?

Gerard Swüste heeft er vorige week al wat belangrijke dingen over gezegd: De wijsheid die tot ons komt vanuit het Bijbelboek Spreuken is een praktische wijsheid. Uit het leven gegrepen. Dit is de dichtelijke afsluiting van het boek, waarin alles nog eens prachtig wordt samengevat: Vrouwe Wijsheid toont ons hoe te leven. En het is een stukje hoogstaande literatuur van ongekende schoonheid, een meesterwerk waarin allerlei soorten parallellen en woordkunsten zitten; elke frase begint met de letter van het Hebreeuwse alfabet. De goede eigenschappen van Vrouwe Wijsheid worden beschreven met 2 maal 7 dichtregels, wat in de Kabbala voor volmaaktheid staat.

Zij wordt in de joodse traditie in verband gebracht met de notie van sjechina. Het inwonen van God in de wereld, in ons lichaam. Een vrouwelijk woord. Zij, de Sjechina, wordt niet letterlijk genoemd in de Tenach, misschien ook wel omdat ze ook als gevaarlijk, ontembaar wordt beschouwd.

Toch bijzonder dat Vrouwe Wijsheid, Gods vrouwelijke kant, wordt geportretteerd in de vorm van een krachtige, geëmancipeerde vrouw... ze handelt, ze deelt orders uit. Geen dienstbaar type, niet bepaald de vrouw van. Je zou bijna kunnen zeggen; God mag van geluk spreken dat hij de echtgenoot is van deze aanzienlijke vrouw. Maar waarom heb ik dan toch het idee dat ze niet helemaal aan mijn, aan onze kant staat?

Het is me iets te kraakhelder, zo schoon, gladgestreken, zo zonder moeite. Het ruikt niet naar zweet, of poep, of braaksel, zoals het echte leven, waarin we zijn opgegroeid en kinderen grootbrengen en oud, of ziek worden vaak doet. Het zegt zo weinig over het ploeteren, het vallen en weer opstaan van het leven. Van de liefde; hoe we ondanks van elkaar te houden elkaar soms ook graag achter het behang willen plakken, van de ongetemdheid van seksualiteit en ook van het niet weten, en van de tranen van het leven. De echte wijsheid van het echte leven blijft wat mij betreft in deze tekst eigenlijk verborgen.

Als ik denk aan wat ik heb geleerd van mijn wijze oma kom ik al snel op zoveel dingen, vaak vergeefs, maar zo nu en dan ook met succes enkele praktische zoals vlechten, breien en soep koken, maar het belangrijkste was toch een andere vaardigheid. In de periode dat haar oudste zoon, mijn vader ziek was kwam ze soms bij ons logeren. Vaak maakten we dan ook ruzie, vanwege we 't spannend vonden. Ik voelde me vaak alleen, alsof niemand op de hele wereld mij begreep, en alle andere mensen een normaal leven leidden, behalve ik.

Maar ik herinner me óók hoe we, op een avond, telefonisch bericht kregen van het ziekenhuis. Een slecht bericht. Bij het neerleggen van de telefoon huilde ze. Ik kwam voorzichtig naar haar toe, en in plaats van haar tranen te verbergen - zoals ik gewend was van grote mensen - deed ze dat niet. Ze snikte en pakte me vast. Als snikkend praatte ze tegen me, en al snikkend praatte ik terug. Dat hielp. Ik voelde verbondenheid en liefde. Op dat moment leerde ik iets van de kunst van het troosten. Dat ben ik nooit vergeten. Het gebeurt ook soms wanneer ik een rouwgroep geef, dat we op een zeker moment iets ervaren van, dat we gedragen worden door een stoet van mensen die met ons dit verdriet delen en zijn opgestaan. Dat is Vrouwe Wijsheid aan het werk.

Wat dit prachtige gedicht, het loflied op de sterke vrouw, óók bij me oproept is het verlangen om te doen wat mijn handen met liefde doen, te gaan waar liefde mijn voeten brengt, de woorden te spreken die de liefde in mijn mond legt.

Een sterke vrouw, wie kan die vinden?

Ik vermoed dat we haar allemaal kennen en dat ze bovendien huist in ieder van ons. Ik zie het elke dag. Het is in ons dat zij verschijnt. Ze heeft ontelbare vormen, de wijsheid, en ze wordt onthuld, geloof ik, in wat we met liefde doen. En zo delen we haar ook en geven haar door. Jij die iets weet over de verborgen betekenis achter Hebreeuwse letters, je onthult haar. Jij die piano speelt, jij die liefdevolle meditatie beoefent. Jij die weet hoe je aan het bed moet zitten van een stervende, laat ons zien hoe we daar getuige van moeten zijn. Jij die weet hoe je ons bewust moet laten worden van de keerzijde van onze bevoorrechting, maak ons wakker. Het zal chaotisch zijn, maar je wijsheid zal de wereld redden.

Eva Martens

We lezen: Spreuken 31: 10-31

Eva Martens is te bereiken via Evamartens@dominicusamsterdam.nl